

Landschapsbeheer Drenthe

De Tip groener!

Plan voor vergroting van de biodiversiteit en versterking van de Basiskwaliteit Natuur
De Tip, De Kiel

Landschapsbeheer Drenthe

Zorg voor ons landschap

Colofon

Titel**De Tip groener!**

Plan voor vergroting van de biodiversiteit en versterking van de Basiskwaliteit Natuur, De Tip, De Kiel

Opdrachtgevers

Huisjeseigenaren De Tip, Provincie Drenthe, Vitale Vakantieparken Drenthe, Gemeente Coevorden

Opdrachtnemer

Landschapsbeheer Drenthe

Landschapsbeheer Drenthe
Kloosterstraat 11
9401KD Assen
T (0592) 316 616
E info@lbdrenthe.nl
W www.lbdrenthe.nl

Contactpersoon**Afbeeldingen**

Medewerkers Landschapsbeheer Drenthe

Status

Definitieve versie

Datum

25 juni 2025

Inhoud

Hoofdstuk 1 Intro	4
1.1. Aanleiding	4
1.2. Biodiversiteit / Basiskwaliteit Natuur	5
1.3. Ontwikkelingsrichting	6
Hoofdstuk 2: Landschapsanalyse	7
2.1. Gebiedsbeschrijving en ligging	7
2.1.1. Landschapstype	7
2.1.2. De Tip	8
2.2. Landschapsvormende processen	9
2.3. Historie	10
Hoofdstuk 3 Uitgangssituatie groen	11
3.1. Huidige situatie	11
3.2. Wat kan/moet beter of anders	11
Hoofdstuk 4 Adviezen	12
4.1. Toevoegen van nieuwe biotopen	13
4.1.1. Takkenrillen langs randen van groene plekken	13
4.1.2. Houtwal westelijke rand langs en op De Tip	13
4.1.3. Houtsingel zuidelijke rand tussen De Tip en De Eeke	14
4.1.4. Verrijken westelijke kant De Tip (langs zandpad)	14
4.2. Maatregelen voor insecten	14
4.3. Maatregelen voor vogels	18
4.4. Maatregelen voor zoogdieren	19
4.5. Stinzenplanten	20
4.6. Bloemenmengsels en maaien	20
4.7. Struweelhagen en -randen, houtwallen en -singels en bomenrijen	21
4.8. Vasthouden water	21
4.9. Waarde van soorten bomen voor biodiversiteit	21
4.10. Waarde van heggen	22
Bijlage 1: BKN-koppeltabel	23
Bijlage 2: Menukaart verhogen biodiversiteit	24
Bijlage 3: Subsidiemogelijkheden	27
Bijlage 4: Indicatieve begroting voor aanschaf materialen	28
Bijlage 5: Instructiewijzers	29

Hoofdstuk 1 Intro

1.1. Aanleiding

De Tip is een recreatiepark, echter er is in toenemende mate sprake van permanente bewoning. Dit komt op meerdere huisjesterreinen in Drenthe voor. Tegen deze achtergrond is door de Provincie Drenthe en in samenwerking met de Drentse gemeenten en het Recreatieschap Drenthe een onderzoek opgesteld naar de vitaliteit van de verschillende vakantieparken. Hieruit komt naar voren dat een aantal parken nauwelijks bijdragen aan de recreatieve economie van Drenthe; dit project heet Vitale Vakantieparken Drenthe. Het park De Tip is aangewezen als een park dat in aanmerking komt voor transitie naar een woonpark.

In de provinciale Omgevingsverordening is opgenomen dat bij een dergelijke transitie de voorwaarde geldt dat er sprake moet zijn van een 'kwaliteitsverbetering'. Het betreffende park mag zelf onderzoeken waarin de kwaliteit gevonden gaat worden. In De Tip is dit in eerste instantie gezocht in het verhogen van de duurzaamheid van de bebouwing. Veel huisjes zijn echter in de loop van de tijd aangepast en hebben een verschillende uitgangspositie en ook de meningen van de eigenaren liepen uiteen. Dit werd dermate ingewikkeld dat dit onderzoek is gestopt. Vervolgens is gekozen voor een verhoging van de biodiversiteit.

Binnen dit proces is Landschapsbeheer Drenthe ingeschakeld om verdere invulling te geven aan de uitwerking voor de kwaliteitsimpuls van de biodiversiteit op De Tip. Hierbij in ogenschouw genomen dat dit bijdraagt aan de Basiskwaliteit Natuur. Het voorliggende rapport is hiervan het resultaat.

In hoofdstuk 1 wordt de Basiskwaliteit Natuur beschreven. In hoofdstuk 2 komt de landschapsanalyse aan bod, waarin de bodem en waterhuishouding worden behandeld. In hoofdstuk 3 wordt de uitgangssituatie van het aanwezige groen beschreven. Tot slot komt in hoofdstuk 4 het advies voor de kwaliteitsverbetering aan de orde. Hierin worden concrete maatregelen voorgesteld om aan deze kwaliteitsslag te voldoen.

Figuur 1: Ligging De Tip

1.2. Biodiversiteit / Basiskwaliteit Natuur

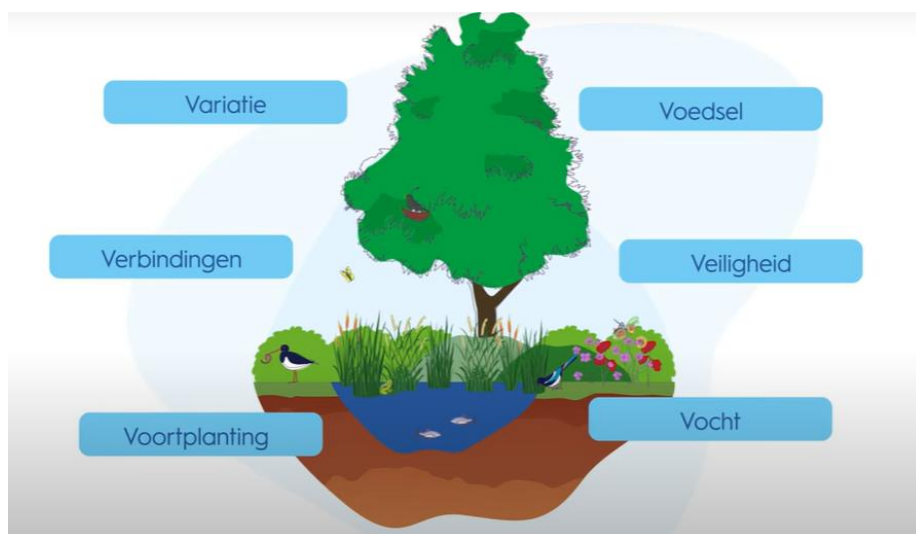
Bij biodiversiteit gaat het om de mate van variatie in het voorkomen van planten en dieren. Tegen de achtergrond dat er in Nederland sprake is van een (sterke) daling van de biodiversiteit, heeft de Nederlandse overheid de Basiskwaliteit Natuur (BKN) geïntroduceerd. Basiskwaliteit Natuur is het basisoniveau dat nodig is om een omgeving leefbaar te houden voor natuur én mens, en om de natuur te herstellen en te verbeteren. Dit betekent dat er een bepaalde hoeveelheid en variatie aan planten en dieren aanwezig moet zijn in een gebied om dit voldoende vitaal te houden of te krijgen. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar natuurgebieden, maar juist ook naar het landelijk en stedelijk gebied.

Basiskwaliteit Natuur is een set van condities (denk aan milieu, inrichting en beheergebruik – zie figuur 2) die algemene soorten nodig hebben om algemeen te blijven of te worden in een bepaald landschapstype. Bij ieder landschapstype horen kenmerkende landschapselementen met de daarbij horende soorten. Dit wordt nader toegelicht in 2.1 Gebiedsbeschrijving en ligging.

Biodiversiteit kan floreren als er sprake is van de 6 V's: variatie, verbinding, voedsel, veiligheid, voortplanting en vocht (zie figuur 3). Wanneer in een gebied aan deze 6 V's wordt voldaan, en bij het beheer van het gebied hier ook rekening mee wordt gehouden, dan kan de biodiversiteit toenemen en wordt de natuur veerkrachtiger.

Figuur 2: De drie pijlers van BKN (bron: groenebondgenoten.nl)

Figuur 3: De 6 v's (bron: groenebondgenoten.nl)

1.3. Ontwikkelingsrichting

Met dit kwaliteitsplan wordt een advies gegeven m.b.t. het nemen van concrete maatregelen die bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit op het park en daarmee een bijdrage leveren aan de Basiskwaliteit Natuur. Hierbij zijn de 6 V's het uitgangspunt.

Het gebied De Tip wordt gekenmerkt door een open parkachtig karakter, vanwege het ontbreken van schuttingen, muren en de aanwezige groenstructuren. Dat is ideaal voor fauna, die De Tip zo kan gebruiken als doorloopgebied. De wens vanuit bewoners is dan ook het behoud van dit open groene karakter. Hierbij wordt uiteraard rekening gehouden met het behoud van de huidige migratieroutes die langs deze groenstructuur lopen welke de verschillende zones aan elkaar verbinden.

Binnen de ontwikkeling van het gebied wordt rekening gehouden met de diversiteit binnen het park. Het plangebied van De Tip is globaal in te delen in drie zones (zie figuur 4).

- Zone 1: Het noordelijke deel van het park. Dit deel is authentiek, boomrijk en bevat weinig tot geen gezamenlijke/openbare ruimte.
- Zone 2: Middendeel van het park. Dit deel kenmerkt zich door de open en gecultiveerde structuur met weinig gezamenlijke/openbare ruimte.
- Zone 3: Zuidelijk deel van het park. In dit deel zijn de tuinen meer gecultiveerd en bevindt zich enige gezamenlijke/openbare ruimte.

Per zone kan gekeken worden welke adviezen het best passend zijn. Deze worden in hoofdstuk 4 beschreven.

Figuur 4: Kaart van zones De Tip

Hoofdstuk 2: Landschapsanalyse

2.1. Gebiedsbeschrijving en ligging

2.1.1. Landschapstype

De Tip is gelegen in het esdorpenlandschap dat gekenmerkt wordt door een aantal vaste elementen zoals de es, het dorp, het beekdal en de velden, bossen en heide. Deze hebben allemaal een onderlinge relatie. Vanuit het dorp werd het vee (schapen) de heide op gelaten om overdag te grazen, 's avonds werd het vee terug de potstal in gelaten waar heideplaggen in lagen die het vee verrijkte met mest. Deze bemeste heideplaggen werden opgebracht op de akkers waardoor, met verloop van tijd, essen ontstonden. In de beekdalen bevonden zich de hooilanden, met soorten als de margriet, smalle weegbree of rode klaver, waar het gras gehoooid werd en als wintervoer voor het vee diende. In het beekdal tussen de hooilanden bevonden zich houtsingels die als veekering dienden voor wanneer het vee in de beekdalen mocht grazen. De aanwezigheid van de kenmerkende elementen zorgen voor het streekeigen karakter van het landschap en geven het landschap een eigen identiteit.

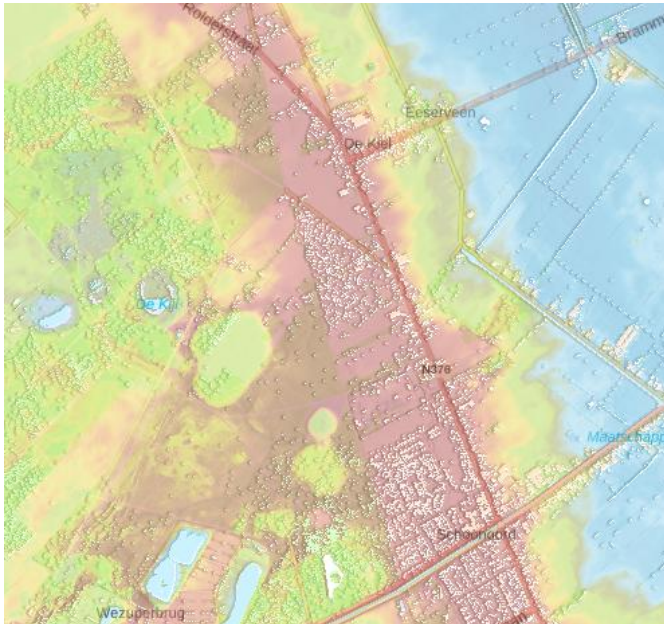
Gekoppeld aan het boerenkarakter van de omgeving, kwamen ook andere elementen als heggen, (hakhout)bosjes of solitaire bomen veelvuldig voor. Deze elementen hadden allemaal een functie in het boerenbestaan, maar ook voor de biodiversiteit. Veel van deze elementen herbergen namelijk verschillende dier- en plantensoorten die kenmerkend zijn in dit landschapstype. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de steenuil in de knobomen, de bunzing die zich verplaatst langs lijnvormige elementen, het koevinkje dat overjarige grassen nodig heeft voor de voortplanting of een zanglijster die foerageert bij besdragende struiken. In onderstaande figuur 5 is het esdorpenlandschap met haar typerende landschapselementen weergegeven.

Figuur 5: Esdorpenlandschap (Bron: Handreiking Basiskwaliteit Natuur Drenthe)

2.1.2. De Tip

Het terrein van De Tip ligt op een ondergrond van arme zandgronden aan de oppervlakte. Het terrein is in zijn geheel hoger gelegen dan de omliggende landerijen en bossen. Op het terrein zijn geen natuurlijke waterpartijen aanwezig vanwege de hoge, droge ligging en de goed doorlaatbare zandbodem en de minimale hoeveelheid verharding. Beplanting op het park moet dus bestand zijn tegen arme en droge omstandigheden. Op dit moment bestaat er een relatief goede samenhang tussen de bodem en aanwezige beplanting.

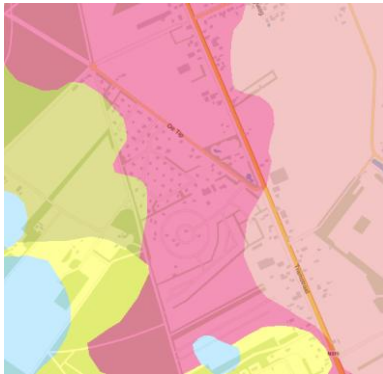

Figuur 6: Hoogtekaart AHN4 - DTN (bron: ahn.nl)

2.2. Landschapsvormende processen

Om weloverwogen beslissingen te maken voor maatregelen is het kijken naar de ontstaansgeschiedenis van het landschap relevant. Dit toont hoe het landschap en de bodem gevormd zijn.

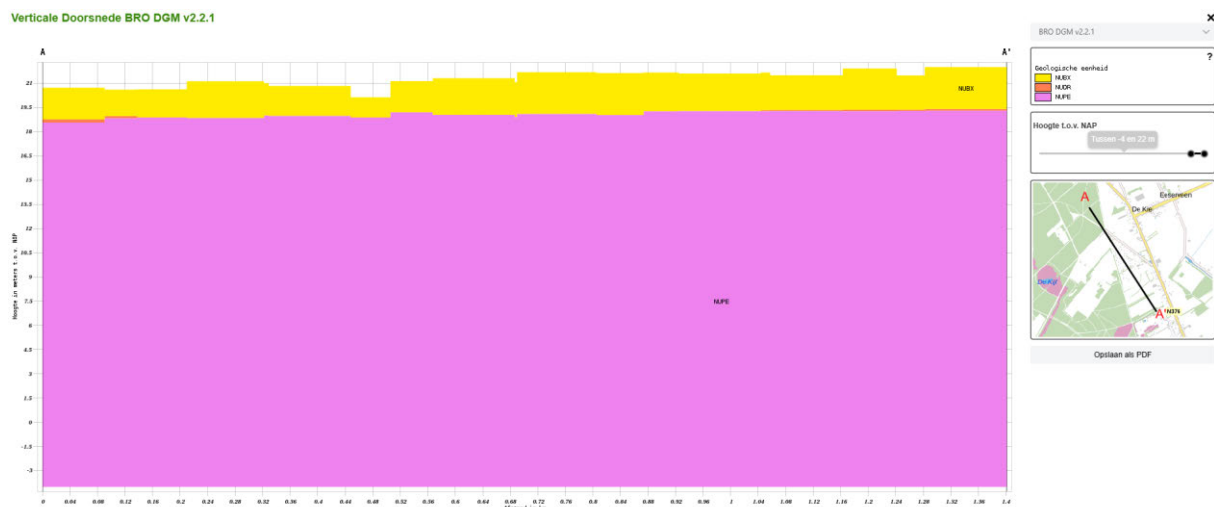
De Tip ligt op een ijsstroomheuvelrug, gearceerd met de donkerroze kleur. Dit is een landschapsvorm waarbij de bodem door landijs omhoog en zijwaarts gedrukt is waardoor langgerekte patronen van ruggen en laagtes konden ontstaan. Het geel gearceerde gedeelte in figuur 7 is een complex van dekzandwelvingen. Deze flauwe hellingen (welvingen) bestaan uit dekzand, wat hier door de wind is afgezet tijdens het Weichseliën (de laatste ijstijd) circa 116 tot circa 12 duizend jaar geleden.

Figuur 7: Geomorfologische kaart (bron: Dinoloket.nl)

Dit is terug te zien op een doorsnede van de bodem (zie figuur 8). Hierop is te zien dat er tijdens het Elsterien een dik pakket zand is afgezet, dit wordt in onderstaande figuur weergegeven als de formatie van Peeloo (NUPE). Daarop is een afzetting van keileem ontstaan in het Saalien (NUDR). Bovenop deze bodem laag bevindt zich wederom een zandige bodemlaag welke in de laatste ijstijd is afgezet, in de figuur aangeduid als de formatie van Bostel (NUBX). Door de hoge ligging van het gebied, kent het geen open water in de vorm van sloten of greppels.

De bodem van De Tip is geclassificeerd als een veldpodzolgrond met lemig fijn zand. Dit betekent dat de grond een voedselarm en droog karakter heeft. Podzolgronden worden gekenmerkt door in- en uitspoelingslagen van organisch materiaal (humuspodzolgronden). Daarnaast is er in de bodem van De Tip verspreid keileem in de bodem op minder dan 120cm diepte.

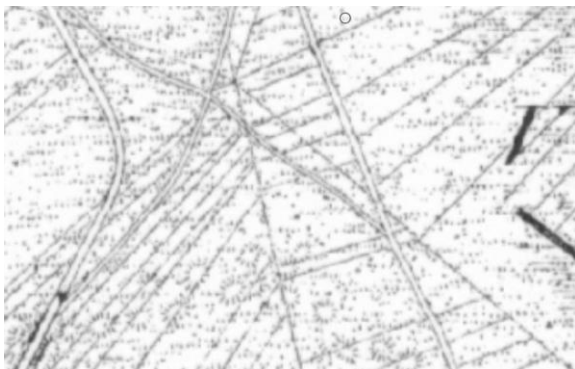

Figuur 8: Doorsnede bodem De Tip (bron: Dinoloket.nl)

2.3. Historie

Historische kaarten laten zien wat de ontwikkeling is geweest in het landschap en dus waar het huidige landschap vandaan komt, welke elementen er voorkwamen, waar de wegen liepen en waar bos, heide, bebouwing of landbouw aanwezig was. Sommige elementen zijn belangrijk geweest voor de ontwikkeling van de omgeving en 'vertellen' een deel van het verhaal over de ontstaanswijze van het landschap van vandaag. Deze landschapselementen geven het landschap haar streekeigen karakter en zijn waardevolle voedselbronnen en verbindingswegen met veel variatie voor plant en dier.

In de periode van 1850 tot 1925 zien we relatief weinig veranderingen in het gebied. Het heidelandschap is nog grotendeels intact, hoewel in 1925 de eerste ontginningen zichtbaar zijn als lichte vlakken in het heideterrein. Ook is in 1925 de eerste bebouwing zichtbaar. Vanaf 1960 tot 1980 wordt de eerste bebouwing van De Tip zichtbaar op de kaart. In 2000 is te zien dat het park in haar huidige vorm zichtbaar is op de kaart en op de meest recente kaart is ook het Vakantiepark De Eeke (aan de zuidkant van De Tip) zichtbaar. Wat betreft de landschapselementen is een beperkte afname te zien rondom De Tip.

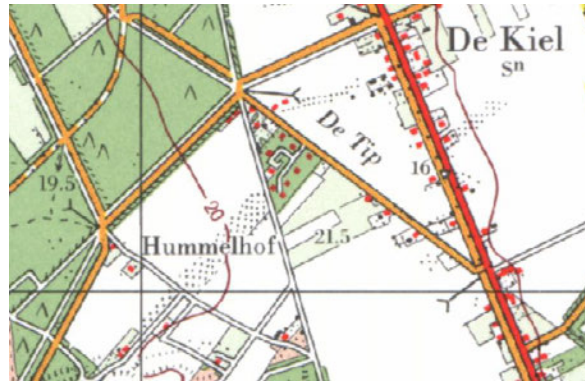
1850 (bron: topotijdreis.nl)

1925 (bron: topotijdreis.nl)

1960 (bron: topotijdreis.nl)

1980 (bron: topotijdreis.nl)

2000 (bron: topotijdreis.nl)

Heden (bron: topotijdreis.nl)

Hoofdstuk 3 Uitgangssituatie groen

3.1. Huidige situatie

Het uitgangspunt op De Tip is een groen park met een parkachtig karakter. De wens vanuit de bewoners/eigenaren, alsmede de gemeente is om dit karakter te behouden. Op het park bevinden zich (grote) bomen en diverse hagen. Vanuit de werkgroep wordt gestreefd naar zo min mogelijk schuttingen en andere niet-natuurlijke afscheidingen.

De aanwezige groene basis bepaalt het karakter van het park, mede door de aangrenzende beplanting op particuliere eigendommen. Hier zijn nog kansen aanwezig voor de bevordering van de biodiversiteit. Daarnaast wordt er op de gezamenlijke eigendommen (VVE-gedeelte) gestreefd naar groene inpasbaarheid binnen dit parkachtige karakter.

Het streven is om De Tip nog meer inpasbaar te maken in het landschap. Dit door het betrekken van de randen rondom De Tip. Hierbij is gekeken naar de natuurlijke elementen aan de randen van De Tip.

3.2. Wat kan/moet beter of anders

Een risico van de transformatie naar woonbestemming is dat dit kan leiden tot meer bouwactiviteiten en een intensiever gebruik van de percelen (erven en tuinen), alsmede de openbare ruimte. Dit kan invloed hebben op de kwaliteit van het parkachtige, groene karakter van De Tip.

De groene structuur op De Tip wordt voor een belangrijk deel gevormd door de grotere bomen. Als aanvulling is het uiteraard van belang dat er ook struiken, jonge bomen, klimplanten en wilde vaste planten aanwezig zijn. Dit biedt meer voedsel, veiligheid (schuilgelegenheid) en variatie in soorten. In geval bomen dicht op elkaar staan wordt in het advies meegenomen wat een goede ingreep zou kunnen zijn voor het behoud van de toekomstbestendige groene structuur op De Tip. Verder wordt er in het advies opgenomen welke bomen en struiken waardevol zijn om de biodiversiteit (en BKN) te versterken.

Hagen zorgen op De Tip voor afscheiding van kavelgrenzen en zorgen voor een groen raamwerk en groene verbinding. Daarnaast bieden hagen een goede dekking (veiligheid) voor de fauna. Voor de biodiversiteit en de groene parkachtige structuur op het park zou het onwenselijk zijn om de hagen te vervangen door schuttingen. Wel is in dit advies meegenomen dat hagen een bijdrage leveren aan de variatie van het gebied, zeker als ze uit verschillende soorten bestaan, en op die manier een bijdrage leveren aan de biodiversiteit.

In het advies in dit kwaliteitsplan zijn ook ideeën opgenomen aangaande het beperken van verharding. Dit zorgt ervoor dat het vocht/de regen de bodem in kan zakken zodat dit ter beschikking komt voor de beplanting.

De westelijke rand van het gebied (strook van 5 meter breed) op particuliere percelen heeft de bestemming Groen en is in dit advies meegenomen om qua biodiversiteit te verrijken. Het behoud van de houtwal is hierbij van belang in het advies. Dit biedt namelijk een mooie verbinding waarlangs dieren zich kunnen verplaatsen en veiligheid kunnen vinden.

Aan de zuidelijke rand van het gebied aan de grens met De Eeke is een strook van 2 meter met de bestemming groen toegevoegd. Deze rand loopt over particuliere percelen. Samen met de 8 meter brede rand op De Eeke vormt dit een groene buffer tussen De Tip en De Eeke. Op de menukaart zijn mogelijkheden voor praktische invulling van de groene buffer opgenomen.

Hoofdstuk 4 Adviezen

Hieronder zijn de adviezen uitgewerkt om zowel de openbare/gezamenlijke ruimte als de particuliere kavels een kwaliteitsimpuls te geven met behulp van de 6 V's op het gebied van de Basiskwaliteit Natuur (te weten: variatie, verbinding, voedsel, veiligheid, voortplanting en vocht). Bij uitvoering van de maatregelen is het belangrijk om het groene parkachtige karakter in ogenschouw te houden. Vaak kunnen de genoemde adviezen zowel op de openbare als particuliere terreinen worden toegepast.

Op de kaart zijn de maatregelen weergegeven die op de openbare terreinen genomen kunnen worden (zie figuur 9). In bijlage 1 – BKN-koppeltabel is weergegeven welke soorten profiteren als de genoemde landschapselementen voorkomen.

Figuur 9: Locaties voorgestelde maatregelen openbare deel De Tip

Elementnummer 1	Versterken bloemrijke berm
Elementnummer 2	Versterken struiklaag in houtwal
Elementnummer 3	Kleine openbare ruimte met schrale graslandvegetatie ontwikkelen onder bomen
Elementnummer 4	Kleine openbare ruimte met schrale graslandvegetatie ontwikkelen onder bomen met behoud van bladhopen
Elementnummer 5	Schrale graslandvegetatie ontwikkelen met relatief veel zon met goede optie voor plaatsing insectenhotel

4.1. Toevoegen van nieuwe biotopen

4.1.1. Takkenrillen langs randen van groene plekken

Aan de randen van de diverse open plekken op De Tip kunnen takkenrillen aangelegd worden. Ook kan dit in de eigen tuinen toegepast worden. Op deze manier wordt als het ware een ecosysteem toegevoegd met eigen soorten, waardoor de biodiversiteit in het gebied toeneemt.

Takkenrillen hebben diverse voordelen:

- Snoeihout kan ter plekke verwerkt worden. Afvoeren van takken is dan niet meer nodig.
- De takkenrillen bieden een veilige schuilplek voor vele verschillende dieren, zoals amfibieën, zoogdieren en bij een losse takkenril broedgelegenheid voor vogels (bijvoorbeeld de winterkoning).
- Dood hout is een voedingsbron voor kevers, schimmels, insecten, mijten, etc.

Ter behoud van het parkachtige karakter adviseren we op het terrein om de takkenrillen te creëren tussen palen (zie figuur 10). Het advies is om voor de palen eikenhouten takken te gebruiken die bij het snoeien vrijkomen. Indien te weinig geschikte eikenhouten takken beschikbaar zijn, kan er ook gekozen worden voor de aankoop van kastanjehouten of robiniahouten palen.

Figuur 10: Strakke takkenril tussen palen

4.1.2. Houtwal westelijke rand langs en op De Tip

Aan de westelijke rand langs De Tip en op de particuliere terreinen is het advies om de houtwal te behouden en waar mogelijk te versterken met passende soorten. De hoofdsoort die hier voorkomt is de eik. Eiken zijn van grote ecologische waarde en het is landschappelijk, cultuurhistorisch alsmede voor de biodiversiteit dus waardevol om deze groenstructuur waar mogelijk door te trekken met de aanplant van nieuwe boomvormers en bij voorkeur met eiken. Dit kan afgewisseld worden met ruwe berken, waardoor een mooie verbinding ontstaat middels een eiken-berkenlaan of -singel waarlangs diverse vleermuizen kunnen migreren. Ook is aan te raden de houtwal mee te nemen in de bomeninventarisatie.

Het zou voor het verhogen van de biodiversiteit ook waardevol zijn om de groenstructuur te versterken met inheemse (autochtone) struiken (zie paragraaf 4.7 aangaande de geadviseerde soorten). BKN-soorten die hiervan kunnen profiteren zijn o.a. rode eekhoorn, vleermuizen, of klimplanten zoals wilde kamperfoelie.

Ook een losse takkenril in de houtwal kan een grote bijdrage leveren aan het verhogen van de biodiversiteit. Het snoeimateriaal kan dan ter plekke verwerkt worden. Aangezien dit aan de rand van het park ligt, zullen deze takkenrillen anders blootgesteld worden aan elementen als zon en regen dan de takkenrillen op De Tip, waardoor deze mogelijk geschikt worden voor andere soorten dan in de takkenrillen op De Tip.

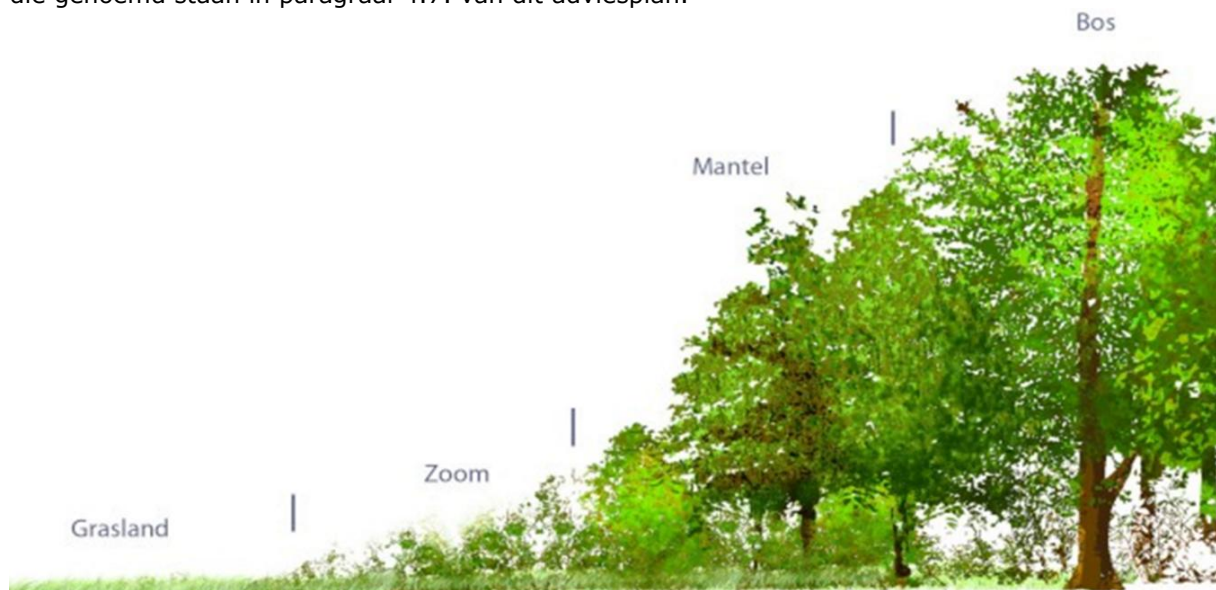

Figuur 11: Losse, landschappelijke takkenril

4.1.3. Houtsingel zuidelijke rand tussen De Tip en De Eeke

De zuidelijke rand tussen De Tip en De Eeke bevindt zich een strook met een variërende breedte van maximaal 10 meter. Deze bevindt zich op particulier terrein. Deze locatie is zeer geschikt om een houtsingel te creëren/versterken. Door hier gelaagdheid aan te brengen met zowel kruidachtige beplanting, struweelranden en bomen wordt de meest waardevolle biotoop gecreëerd en creëert het een natuurlijke buffer tussen De Tip en De Eeke. In deze geleidelijke overgang kunnen soorten als kleine zoogdieren, insecten of vogels dekking of voedsel vinden, denk hierbij aan BKN-soorten als oranje zandoogje, groot dikkopje, lijsters of de geelgors. De eventuele bestaande bebouwing kan gehandhaafd worden, maar nieuwe bebouwing is niet toegestaan. Deze strook dient een groene invulling te krijgen. De breedte van deze strook is afhankelijk van de beschikbare ruimte.

Voor het aanplant van de bomen en struiken adviseren wij een mix aan te planten van de soorten die genoemd staan in paragraaf 4.7. van dit adviesplan.

Figuur 12: Opbouw bosrand/houtsingel

4.1.4. Verrijken westelijke kant De Tip (langs zandpad)

Aan de westkant van het gebied bevindt zich tegen de houtwal aan een strook van circa 5 meter breed met een 'groen' bestemming. Dit is particulier gebied. Hier is bebouwing niet toegestaan en moeten de huidige groene elementen behouden en onderhouden blijven. Dit om De Tip als geheel landschappelijk in te passen. Van belang is dat de groenstrook de aanwezige houtwal niet belemmert in groei.

Daarnaast kan er op deze locatie gekeken worden naar het verwijderen van niet-inheemse soorten en het gebruiken van de beschikbare ruimte voor het aanplanten van inheemse soorten, bij voorkeur autochtoon. De aanwezige inheemse soorten worden gehandhaafd. Door te streven naar een grotere soortenrijkdom en leeftijdsvariatie draagt het ook bij aan het versterken van de biodiversiteit. Inheemse struikvormers (tevens BKN-soorten) die toegepast kunnen worden zijn hulst en tweestijlige meidoorn (op potklei).

4.2. Maatregelen voor insecten

Insectenhotels

Dieren, waaronder ook insecten, zijn afhankelijk van voedsel, vocht, voortplanting en veiligheid in de verschillende levensstadia. Om insecten tegemoet te komen in het aanbieden van beschutting en voortplantingsgelegenheid kunnen insectenhotels een uitkomst bieden. Insectenhotels kunnen in verschillende formaten worden opgehangen of neergezet en op verschillende locaties op het park. Het meest effectief is gebleken om deze gericht op het zuiden te plaatsen op een zonnige

locatie. Echter blijken insectenhotels ook op andere locaties (in mindere mate) bij te dragen aan het tegemoetkomen in de behoefte aan schuil- en voortplantingsgelegenheid. Let hierbij wel op dat een insectenhotel wat anders is dan een bijenhotel. In een bijenhotel zijn vooral bamboe, hout en andere materialen aanwezig met daarin (gladde) gangetjes voor de voortplanting. In een insectenhotel worden ook andere materialen toegepast als schuilgelegenheid voor een heel scala aan insecten, zoals lieveheersbeestjes, oorwormen en gaasvliegen. Het afdekken van de voorkant van een insectenhotel is aan te raden om te zorgen dat onder andere vogels niet bij de insecten kunnen.

Het plaatsen van een insectenhotel is over het algemeen alleen nuttig wanneer ook voldoende voedsel in de omgeving te vinden is voor de insecten die logischerwijs gebruikmaken van het insectenhotel. Behalve op delen van de Tip, kan ook in overleg met Staatsbosbeheer een insectenhotel geplaatst worden in het voedselbos ten noorden van het park (dit is van SBB).

*Voorbeelden van verschillende soorten insectenhotels.
(foto's: Erwin Bruulsema)*

Hommelkast/Hommelpot

Hommels zijn zeer waardevolle bestuivers. Voor diverse hommels kunnen er speciale hommelpotten aangeboden worden. Deze hommelpotten bieden nestgelegenheid voor de hommels. Tevens maken voornamelijk boomhommels regelmatig gebruik van oude nesten van vogels in nestkastjes.

Het is wel van belang hierbij rekening te houden met de volgende zaken. Plaats een hommelnestkast op een baksteen of begraaf het zo diep onder de grond tot de onderzijde van de rand van de vliegopening. Het meest ideaal is het wanneer de kast 's ochtends wordt opgewarmd door de zon en de rest van de dag in de schaduw staat/hangt.

Vlinders

Vlinders spreken tot ieders verbeelding en diverse soorten vlinders komen ook in parkachtige omgevingen voor. Vlinders zijn gebaat bij variatie en elke soort heeft haar eigen waardplanten die van belang zijn voor de voortplanting. Daarnaast is de aanwezigheid van voedsel belangrijk in de vorm van onder andere nectarplanten.

Waardplanten voor enkele dagvlinderrupsen

Vlindersoort	Waardplanten
Groot koolwitje	Koolsoorten en andere kruisbloemigen, zoals damastbloem en koolzaad, oost-indische kers
Klein koolwitje	Koolsoorten en andere kruisbloemigen, zoals damastbloem en koolzaad, oost-indische kers
Klein geaderd witje	Kruisbloemigen, zoals look-zonder-look en pinksterbloem
Scheefbloemwitje	Scheefbloem, Look-zonder-look, Rucola, Herik
Oranjetipje	Look-zonder-look, pinksterbloem, damastbloem en judaspenning
Citroenvlinder	Sporkehout en wegedoorn
Koninginnenpage	Venkel, peen, dille en andere schermbloemigen
Kleine vuurvlinder	Schapenzuring, veldzuring
Boomblauwtje	Sporkehout, klimop, heide, hulst, wegedoorn en kattenstaart
Icarusblauwtje	Diverse klaversoorten, zoals hopklaver, rolklaver en gewone rupsklaver
Distelvlinder	Diverse distelsoorten, kleine klis, kaasjeskruid en brandnetels
Atalanta	Grote en kleine brandnetel
Dagpauwoog	Grote brandnetel, hop
Kleine vos	Grote brandnetel
Grote vos	Populier, wilg, iep en sleedoorn
Gehakelde aurelia	Grote brandnetel, hop, iep, aalbes
Landkaartje	Grote brandnetel

Figuur 13: Waardplanten dagvlinders (bron: vlinderstichting.nl)

De hierboven genoemde waardplanten zijn voor een groot deel inheems of cultuurhistorisch passend in ons landschap. Binnen het parkachtige karakter van De Tip is het mogelijk om een aantal van deze soorten te integreren binnen de openbare ruimte. Ook kan deze lijst toegepast worden op de particuliere delen binnen het park.

*Figuur 14: Kleine Vos
(bron: Kennisdocument Basiskwaliteit Natuur)*

Overhoekjes met grote brandnetel kunnen een zeer gunstige uitwerking hebben aangaande de aanwezigheid van vlinders. Dit biedt mogelijkheid (vooral op zonnige plekken) voor de vlinders om hun eitjes af te zetten. Een soort dit hier ontbreekt, maar zeker ook op de meer schaduwrijke plekken op het park gezien zou kunnen worden, is het bont zandoogje. Enkele waardplanten van deze soort zijn grassen als: kropaar, smele, kweek, witbol, pijpenstrootje en beemdgras. Als nectarplant wordt vooral klimop bezocht.

*Figuur 15: Bont zandoogje
(bron: Kennisdocument Basiskwaliteit Natuur)*

Bodemleven

Er zijn veel insecten die in of op de bodem leven en profiteren van afgevallen bladeren, takken e.d. Het aanleggen van bladhopen en takkenrillen kan in grote mate bijdragen aan het stimuleren van het bodemleven rondom die plekken. De insecten die hiervan leven zetten dode materialen om in voedsel voor planten. Op deze manier wordt het materiaal afgebroken en teruggegeven aan de natuur.

Op het terrein kunnen ook composthopen gemaakt worden. Dit organisch materiaal kan vervolgens verwerkt worden om de bodem te voorzien van voeding. Hiermee wordt zoveel mogelijk gestreefd naar een gesloten kringloop op het terrein.

4.3. Maatregelen voor vogels

Voor vogels kunnen verschillende maatregelen worden genomen op het park. Op De Tip zijn al veel heggen en bomen aanwezig. Ook hangen er al nestkasten op de privépercelen. Hierbij enkele handreikingen voor een nog betere afstemming van maatregelen voor vogels.

Nestkasten

Een deel van de vogels die in parkachtig gebied voorkomen zijn holenbroeders. Deze holenbroeders kunnen gefaciliteerd worden met nestkasten in diverse maten voor verschillende vogelsoorten. Er zijn veel nestkasten in de verkoop die geschikt zijn om op te hangen. Ook kan dit eenvoudig zelf worden gemaakt. Kijk daarbij naar het gebruik van duurzaam materiaal dat bestand is tegen weer en wind. Nestkasten voor vogels worden over het algemeen opgehangen aan de noordoost zijde van bomen of gebouwen. Dit om te zorgen dat de nestkasten het grootste deel van de dag in de schaduw hangen. Hiermee wordt voorkomen dat het te warm wordt in de nestkasten voor de broedende vogels en de jongen. Houd ook altijd rekening met voldoende ruimte tussen de nestkasten van dezelfde soort i.v.m. territoriaal gedrag. Advies in een bosrijke/parkachtige omgeving om minimaal 10 tot 30 meter tussen de nestkasten aan te houden. Bij veel spechten in de omgeving is het verstandig om de vliegopening te verstevigen met een metalen plaatje rond de vliegopening, zodat deze niet uitgehakt kan worden.

Vogels willen graag via een veilige (en vaak vaste) route hun nestkast kunnen bereiken. Dit doen ze vaak door tussenstops te maken in struweelhagen of -randen dichtbij de nestkast.

Op De Tip zouden de volgende soorten nestkasten effectief ingezet kunnen worden:

- Koolmees (vliegopening 32 mm) → wordt ook gebruikt door pimpelmees, bonte vliegenvanger, kuifmees.
- Pimpelmees (vliegopening 28 mm) → kan ook gebruikt worden door zwarte mees.
- Huismussen (vliegopening 34 mm) → zijn koloniebroeders, dus kunnen dicht bij elkaar gehangen worden aan bijvoorbeeld een muur van een woning of schuur. Nestkasten worden ook wel gebruikt door boomklever, bonte vliegenvanger en gekraagde roodstaart.
- Spreeuwen (vliegopening 45 mm) → zijn koloniebroeders, dus kunnen dicht bij elkaar worden gehangen. Worden ook gebruikt door grote bonte specht.
- Bosuil (130 mm) → op het park maximaal 2 nestkasten ophangen op uiteinden van het park of één in het midden. Aanvliegroute vrij open en liefst met een tak eronder, zodat de takkelingen (jongen) vanuit de kast op de tak kunnen komen en ook weer terug de kast in kunnen. Deze nestkasten worden ook regelmatig gebruikt door holenduiven en kauwen.
- Halfopen nestkasten voor onder andere roodborst en grauwe vliegenvanger. Voor de roodborst beschut ophangen in een haag of andersoortige klimplant. Grauwe vliegenvanger zit vaak iets opener.

Beplanting

Naast nestgelegenheid draagt ook de aanwezige beplanting bij aan de aanwezigheid van vogels. Zowel in het broedseizoen als daarbuiten. Besdragende inheemse struiken, zoals hult, lijsterbes, meidoorn, vlier, vuilboom en klimop dragen bij aan het voedselaanbod van de besetende vogels, zoals merels en lijsters.

Waardplanten voor vlinders kunnen rupsen bevatten die voor de jongen van de broedende vogels van grote waarde kunnen zijn. Ook de rupsen van de wintervlinder die in het voorjaar de eiken kaal vreten zijn van grote waarde als voedselaanbod voor de jonge vogels.

Variatie in struiken en klimplanten zorgt er daarnaast voor dat ook niet-holenbroeders, zoals vinken, merels, lijsters, putters en kneuen een beschut en geschikte plek hebben om hun nest te maken en te broeden.

Heggen

Heggen dragen in grote mate bij aan een veilige vluchthavens voor vogels. De dichtheid van een heg is hierbij essentieel. Meidoornheggen, beukenheggen, gemengde heggen en ligusterheggen zijn vaak open genoeg voor vogels zoals roodborstje, grasmus of zanglijsters om als schuilplek, foerageerplek en slaapplek te dienen. Heggen van coniferen en laurier worden vaak te dicht door regelmatige snoei, zodat ze daardoor minder geschikt zijn voor vogels (zie ook 4.10. de waarde van heggen).

4.4. Maatregelen voor zoogdieren

Voor diverse zoogdieren kunnen maatregelen genomen worden waarvan deze soorten profiteren.

Vleermuizen

Vleermuizen maken gebruik van lijnen in het landschap (houtsingels, -wallen, bomenrijen) om vanaf hun (gezamenlijke) slaapplaatsen naar foerageergebieden te migreren. Het behoud van de lijnstructuren zoals hierboven omschreven is van groot belang om deze migratieroutes voor vleermuizen te behouden.

Daarnaast zijn vleermuizen afhankelijk van toegankelijke overwinteringsplekken met een stabiele temperatuur (spouwmuren, achter boeiplaten van woningen, etc.). Door isolatie en renovatie verdwijnen deze plekken voor vleermuizen. Om ze alternatieven te bieden kan er gekozen worden voor het ophangen/plaatsen van vleermuiskasten. De vleermuiskasten zijn vooral zomerverblijven. Het meest effectief is het ophangen van vleermuiskasten die aansluiten bij de vleermuispopulatie in het gebied. Er zijn dan ook verschillende modellen vleermuiskasten in de verkoop. Een inventarisatie met een vleermuiswerkgroep kan een goede uitgangsbasis zijn voor het bepalen voor welke soorten het effectief is om kasten op te hangen.

Een aantal zaken dient rekening mee gehouden te worden:

- Hang de kast aan een stevige boom of aan een gebouw.
- Hang de kast met de voorzijde naar het zonlicht (zuid of zuidwest).
- Hang de kast op een rustige plek, met weinig verstoring.
- Hang de kast in de luwte.
- Zorg voor een vrije aanvliegroute.
- Hang de kast op minimaal 3 meter hoogte.
- Vleermuiskasten kunnen het hele jaar door opgehangen worden, maar het liefst in het voorjaar.
- Hang meerdere kasten op, zodat het aanbod vergroot wordt.
(bron: vivara.nl)

Verschiedende soorten vleermuizen pakken verschillende soorten prooien. Zo vangen de kleine vleermuissoorten onder andere muggen en de grotere soorten vangen nachtvinders (zoals die van de eikenprocessierups).

Egels

Egels zijn voornamelijk 's nachts actief en komen voor aan de randen van bossen, in parken en dichtbegroeide tuinen.

Egels hebben baat bij diverse maatregelen:

- Niet te netjes. Laat in het najaar (en gedurende de hele winterperiode) bladerhopen liggen waarin de egel kan overwinteren. De tuinen niet te netjes te maken, biedt ook veiligheid aan andere kleine zoogdieren.
- Plaats egelhotels/huizen. Let op dat je hierbij gaat voor een goedgekeurd egelhuis. Op de site van de egelbescherming staat een lijst met gekeurde egelhuizen (<https://www.egelbescherming.nl/de-egel/egelslaaphuizen/>).
- Zorg voor een goede variatie aan struweel waar de egel kan rondscharrelen.
- Hagen zorgen ervoor dat de egel van tuin naar tuin kan lopen. Barrières als schuttingen en hekken (gaas) zijn een grote belemmering voor egels.

Voordelen van egels:

- Egels zijn voornamelijk insecteneters. In de natuur eten ze rupsen, larven, wormen, pissebedden, oorwurmen en vooral ook slakken. Ze helpen op een natuurlijke manier bij het bestrijden van slakken.
- Daarnaast eten ze soms een dode muis, een nestje jonge muizen, kikkers en padden.

Egels maken een nest van mos, gras en bladeren waarin ze hun jongen ter wereld brengen. Meestal krijgen ze drie tot zes jongen per keer. Deze worden tussen eind juli en half oktober geboren.

De grootste vijand van de egel is de mens, maar ook vossen, dassen, grote roofvogels en grote honden kunnen een bedreiging vormen. Pas bij egels op met het gebruik van (biologische) bestrijdingsmiddelen, zoals slakkengif.

Rode eekhoorns

Om rode eekhoorns te helpen zijn verschillende maatregelen te nemen. Het voorkomen van rode eekhoorns is afhankelijk van het voedselaanbod. Het aanplanten van hazelnoot, walnoot, beuk (beukennotjes) en eiken kan bijdragen aan het voedselaanbod voor de eekhoorn. Daarnaast is het mogelijk om eekhoornnestkasten op te hangen op De Tip ten behoeve van schuil-, voortplantings- en slaapgelegenheden.

4.5. Stinzenplanten

Stinzenplanten zijn verwilderde knol-, bol en wortelgewassen die bij borgen, kastelen, kerkhoven, stadswallen, huizen van notabelen en buitenplaatsen te vinden zijn en die oorspronkelijk niet inheems waren of niet in de regio voorkomen. Het mooie van stinzenplanten is dat ze in grote mate bijdragen aan de beleving en biodiversiteit in een omgeving. Een aantal soorten die interessant zijn voor De Tip worden hieronder uitgelicht. Hierbij is gelet op het droge karakter van het gebied.

Interessante soorten kunnen bijvoorbeeld zijn:

- Gewone vogelmelk → Groeit in losse groepen. Doet het goed in voedselrijke bermen.
- Gevlekt longkruid → Een plant die van nature groeit in de halfschaduw in loofbossen op voedselrijke, leemachtige of kalkrijke gronden.
- Holwortel → Heeft de voorkeur voor een vochtige en voedselrijke grond in de halfschaduw onder loofbomen.
- Boerenkrokus → Groeien graag onder de lichte schaduw van loofbomen op voedselrijke niet te droge plekken.
- Gewoon sneeuwklokje → Groeien goed op voedselrijke gronden in halfschaduw.
- Lenteklokje → Komt voor op voedselrijke grond in loofbossen en doet het goed samen met holwortel.

(bron: Basisgids Stinzenplanten, Heilien Tonckens, Wil Leurs, Rik Hoeksema, KNNV Uitgeverij, 2020)

Om de biodiversiteit te verhogen, de belevingswaarde te vergroten en daarbij voor de insecten vroege bloeiers aan te bieden, is het aan te raden om op de Tip op verschillende plekken verschillende stinzenplanten toe te passen.

4.6. Bloemenmengsels en maaien

Om de bermen op De Tip bloemrijk te krijgen moet gekeken worden naar verschillende aspecten. Uiteraard moet de berm geschikt zijn om in te zaaien of te verschrallen door te maaien. Om te verschrallen met maai-beheer dient er tweemaal per jaar gemaaid te worden (juni/juli en september/oktober) en dient het maaisel afgevoerd te worden. Een berm die als uitwijkmogelijkheid wordt gebruikt voor het verkeer is minder geschikt om in te zaaien. Een berm die zonnig gesitueerd is, is geschikter om in te zaaien dan een berm onder bomen.

Mengsels die het goed doen als ingezaaide stukken zijn de volgende biologische mengsels van de Cruydt Hoeck. Het betreft hier inheemse bloemenmengsels die bijdragen aan een verhoging van de biodiversiteit.

- M5 Nectar onder het maaimes (laag mengsel, dat ook met enige regelmaat gemaaid kan worden)
- G5 Bloemrijke bermen (hoger mengsel voor matig voedselrijke grond, doet het over het algemeen op veel plekken goed.)
- O3 Onderbegroeiing bosplantsoen (vooral waardevol na aanplant, zodat de grasdruk wordt tegengegaan die de aanplant van bosplantsoen kunnen overwoekeren.) Een goedkopere variant is het inzaaien met een klavermengsel.

Vaak is het niet nodig om te zaaien, maar kan met maaien een soortgelijk resultaat bereikt worden. Hier gaat alleen wel wat meer tijd overheen. De soorten die dan spontaan opkomen voelen zich thuis op die plek en passen op die specifieke plek. Daarvoor is verschrallend maai-beheer wenselijk. Dat betekent dat er minimaal twee keer per jaar wordt gemaaid en het maaisel wordt afgevoerd. Om reeds schrale bermen in stand te houden kan met één keer maaien in september/oktober worden volstaan. Het creëren van bloemrijkere vegetaties bevoordeeld kruiden als gewoon biggenkruid, duizendblad, gewone brunel, margriet en diverse havikskruiden. Deze soorten zijn weer belangrijk als voedselbron voor insecten.

4.7. Struweelhagen en -randen, houtwallen en -singels en bomenrijen

Inheemse struiken en bomen geven een belangrijkere bijdrage aan de biodiversiteit dan uitheemse soorten. Dit kan toegepast worden in elementen zoals struweelhagen en -randen, houtwallen en -singels en bomenrijen. De insecten en vogels die in Nederland leven zijn namelijk op deze soorten afgestemd. In de BKN-koppeltabel (zie bijlage 2 – BKN-koppeltabel) is weergegeven welke soorten voorkomen in de verschillende landschapselementen.

Vogels maken gebruik van de bessen of gebruiken het als nestelgelegenheid zoals de grauwe klauwier, insecten profiteren van de nectar en de rupsen van vlinders eten van de bladeren, denk hierbij aan het zwartspruitdikkopje of het oranje zandoogje. Welke struiken geschikt zijn voor De Tip staat hieronder. Dit zijn soorten die geschikt zijn voor matig vochtige tot droge omstandigheden op zandgrond:

Soort voor matig vochtige tot droge omstandigheden	Opmerkingen
Egelantier	Beperkt toepassen/zeldzaam
Eenstijlige meidoorn	
Hazelaar	
Hondsroos	Heeft burens als steun nodig
Wilde lijsterbes	
Kardinaalsmuts	Zeldzaam/beperkt toepassen
Klimop	Hechtwortels aan takken: niet parasitaire klimplant
Hulst	Op rijkere ongestoorde (bos)bodems
Vuilboom	Geeft bes en bloei gehele groeiseizoen
Zoete kers	Boomvormer
Zomereik	Dominante soort op o.a. houtwallen
Geschikt voor droge omstandigheden	Opmerkingen
Ruwe berk	Begeleidende soort
Gewone Vlier	Maximaal 10% van totale aantal
Wilde Brem	Omgewerkte zandgrond

4.8. Vasthouden water

De aanwezigheid van water zorgt voor een grote plus op de biodiversiteit. In het openbare deel van De Tip is weinig tot geen ruimte om een plek te creëren om water vast te houden. Op de particuliere delen zou dit wel kunnen. Een optie hiervoor is het aanleggen van een vijver, waarbij vogels, egels en andere dieren kunnen drinken. Een natuurlijke vijver zonder vissen heeft de voorkeur, aangezien de larven van in het water levende soorten zoals kleine watersalamander of gewone pad dan beter weten te overleven.

4.9. Waarde van soorten bomen voor biodiversiteit

Op het terrein van de Tip bevindt zich een groot aantal bomen, voornamelijk in het noordelijk deel. Deze bomen zijn de basis voor de groenstructuren en van grote waarde voor de biodiversiteit op het terrein. Deze structuren dienen als migratieroutes voor vleermuizen en wanneer oudere bomen holtes krijgen, bieden deze ook veilige nestelgelegenheid voor diverse vleermuizen, rode eekhoorns en hollenbroeders. De aanwezigheid van oudere bomen is dus van belang, aandachtspunt daarbij is dat ze voldoende ruimte hebben om zich te ontwikkelen en een hoge leeftijd te bereiken.

Naast hollen bevatten oudere bomen vaak ook dode of minder vitale takken welke, mits dit geen veiligheidsrisico vormt (voer hiervoor VTA-controles uit), een plek kunnen bieden voor insecten om

zich in te vestigen. Deze insecten zijn een goede voedselbron voor insecteneters zoals spechten en mezen.

De ruwe stam van sommige bomen kunnen gebruikt worden door klimplanten als klimop en wilde kamperfoelie. Welke weer nestelgelegenheid kunnen bieden aan vogels en als voedselbron kunnen dienen voor insecten. Wel bemoeilijken klimplanten de VTA-controles doordat de bomen ingepakt worden.

In de bodem maken bomen veel verbindingen met schimmels via de wortels, waarmee deze voedingsstoffen met elkaar uitwisselen en elkaar verder helpen ontwikkelen. De bladeren die de loofbomen elk jaar laten vallen, kunnen weer dienen als voeding voor de bodem via compost of 'gewoon' laten verteren. Het kan in de zure omstandigheden wel wenselijk zijn om basische (voedings-)stoffen toe te voegen in het systeem om zo de zuurgraad op peil te houden.

4.10. Waarde van heggen

Momenteel zijn veel erfscheidingen aangegeven met hagen die in hoge mate bijdragen aan de groenstructuren van De Tip. Om ervoor te zorgen dat de hagen, en de bijbehorende waarde ervan, behouden blijft, kunnen er regels opgenomen worden in het omgevingsplan waarin zou kunnen staan dat deze moeten bestaan uit natuurlijk materiaal of 'levend' materiaal.

Ieder type haag heeft andere karaktereigenschappen waar rekening mee gehouden moet/kan worden bij nieuwe aanplant. Coniferenhagen zijn brandgevoelig en beuk is in mindere mate toekomstbestendig in verband met de klimaatverandering. Hierom zou gekeken kunnen worden naar soorten die hier minder gevoelig voor zijn zoals meidoorn. Een meidoornhaag heeft voor de biodiversiteit een grote meerwaarde en is cultuurhistorisch passend in deze omgeving. Als alternatief kan ook nog gekeken worden naar ligusterhagen. Welke iets moderner van aard zijn, maar wel passend in Drenthe. Verder kan in de meer gecultiveerde tuinen gedacht worden aan de haagbeuk.

Wanneer hagen een hogere leeftijd krijgen, komen hier van nature ook meer soorten in zoals vlier, vuilboom of hulst. Deze natuurlijke toevoegingen in combinatie met de hogere leeftijd van de haag, maken dat de biodiversiteitswaarde van de haag toeneemt naarmate deze ouder wordt. BKN-soorten die gebruikmaken van deze knip- en scheerheggen zijn soorten als staartmees, zwartkop of een zanglijster. Wanneer langs de heggen een grassige vegetatie blijft staan, profiteren dagvlinders als het koevinkje daarvan.

Bijlage 1: BKN-koppeltabel

	Houtwallen en houtsingels	Bomenrij	Solitaire boom (incl. bomen op landbouwgrond)	Knip- en scheefhag	Struweelhag	Struweel (rand)	Boongaarden	Hakhoutbosje	Boegje	Agroforestry, bomenrij op land- bouwgrond	Poel, ven, pingeroline	Natuurvriendelijke oever	Smalle sloten (slootbreedte <6 m)	Brede sloten (> 4-10 m)	Wijken, beken en kleine rivieren breder dan 10 meter	Onverharde wegen	Bomen in bermen langs verharde en semi-verharde wegen	Bermen langs verharde en semi- verharde wegen zonder bomen	Botanische hooiland (rand)	Botanische weide (rand)	Kruidentrijke akker (land) (diverse types)	Bloemenblok	Keverbank	Insectenrijk grasland (rand)	Heide *
VAATPLANTEN																									
Grote muur	x	x			x	x		x	x								x								
Bosnemoon (potklei)	x				x	x		x	x								x	x							
Tweestijlige meidoorn (potklei)	x	x			x	x		x	x																
Slofhak																					x				
Korenbloem																					x				
Gele ganzenbloem																					x				
Grote windhalm																					x				
Drijvende waterweegbree										x			x	x	x						x				
Bredel Gewone eikvaren	x	x				x		x	x																
Hulst	x							x	x																
Dubbeloof	x	x				x		x	x						x										
AMFIBIEEN																									
Poelkikker											x	x	x												
Bastaardkikker											x	x	x												
Bruine kikker											x	x	x												
Gewone pad	x							x	x		x	x	x												
Knoflookpad											x										x			x	
Kamsalamander	x				x	x			x				x	x	x										
Alpenwatersalamander					x	x			x				x	x	x										
REPTIELEN																									
Ringslang											x	x	x	x	x										
Levendbarende hagedis																x		x						x	
VOGELS																									
Watersnip											x	x								x	x				
Boompieper	x	x	x					x	x								x							x	
Gekraagde roodstaart									x	x															
Gauwe klauwier	x				x	x																		x	
Grote lijster	x								x																
Patris																					x		x	x	
Spotvogel	x			x	x	x		x	x																
Steenuil	x	x			x	x	x	x	x	x															
Geelgors	x			x	x	x											x							x	
Gele kwikstaart												x									x			x	
Grasmus	x				x	x																x		x	
Kwartel																							x	x	
Ransuil	x	x				x		x	x	x							x			x	x				
Roek (broedvogel)	x	x						x	x	x											x			x	
Roek (niet-broedvogel)		x							x																
Torenvalk	x	x						x	x	x								x						x	
Veldleeuwerik																		x	x	x	x			x	
Roodborst	x	x		x	x	x		x	x																
Spreeuw	x	x	x			x	x			x							x			x	x			x	
DAGVLINDERS																									
Groentje	x					x			x									x						x	
Heideblauwtje *																		x						x	
Groot dikkopje					x	x						x						x	x	x				x	
Koevinkje	x	x	x	x	x	x		x	x	x							x	x	x	x				x	
Oranje zandoogje	x			x	x	x			x	x							x		x	x	x			x	
Zwartsprietdikkopje					x	x						x						x	x	x		x		x	
Eikenpage	x	x	x					x	x	x								x				x		x	
Oranjetipje	x				x	x			x	x								x	x					x	
Icarusblauwtje												x						x	x	x	x	x	x	x	
Bont zandoogje	x	x	x	x	x	x		x	x	x							x	x							
Boomblauwtje	x	x			x	x	x		x	x								x						x	
ZOOGDIEREN																									
Dwergmuis	x				x	x					x							x	x		x				
Veldspitsmuis	x					x																			
Bunzing	x	x		x	x	x		x	x	x		x						x	x			x		x	
Das	x					x		x	x									x							
Gewone grootoorvleermuis	x	x						x	x		x						x	x							
Laatzvlieger	x	x				x					x						x		x	x	x	x	x	x	
Rosse vleermuis		x	x			x	x			x	x						x	x		x	x	x	x	x	
Gewone dwergvleermuis	x	x				x		x		x							x								
Ruige dwergvleermuis	x	x	x			x		x	x	x							x								
Watervleermuis	x	x	x			x		x	x	x					x		x								

Bron: Handreiking Basiskwaliteit Natuur, Provincie Drenthe

Bijlage 2: Menukaart verhogen biodiversiteit

Op het terrein van De Tip valt veel te doen voor de biodiversiteit. Alle tuinen samen zorgen voor een biotoop voor vele soorten dieren en planten. Hieronder volgt een menukaart met maatregelen die genomen zouden kunnen worden op particuliere terreinen. Dit is een samenvatting van de uitgebreidere adviezen voor De Tip. Voor aanleg van elementen kan ook gebruik gemaakt worden van het Handboek landschapselementen voor Drenthe van de provincie Drenthe, zie link:

<https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natuur-in-ontwikkeling/biodiversiteit/natuurinclusief-drenthe/basiskwaliteit-natuur/>.

Maatregelen in eigen tuin:

Vogels:

- Nestgelegenheid
Ophangen diverse soorten nestkasten: koolmees, pimpelmees, huismus, boomkruiper/klever, spreeuw, roodborst.
Te bestellen via www.vivara.nl
- Aanplanten inheemse besdragende struiken: lijsterbes, vlier, meidoorn, hondsroos, klimop, hulst, vuilboom.
- Aanplant hagen als schuilgelegenheid
meidoornhagen, gemengde haag, ligusterhaag of eventueel beukenhaag.

Figuur 16: bron: Pixabay.com

Insecten:

- Insectenhotel ophangen/plaatsen
- (Inheemse) nectarplanten aanplanten
- Overhoekje brandnetels laten staan als waardplant voor vlinders.
- Aanplanten waardplanten voor vlinders.
- Inzaaien met een inheems (biologisch) bloemenmengsel.
Voorbeeld laag mengsel: M5 nectar onder het maaimes. Te bestellen via:
www.cruydtboek.nl
- Hommelpot of Hommelkast ophangen.
- Takkenril aanleggen voor bodemleven.

Figuur 17: Bloemenmengsel voor matig voedselrijke grond

Zoogdieren:

- Egels:
Egelhotel plaatsen. Let op: kies hiervoor een goedgekeurd hotel
Voor egels zo min mogelijk obstakels, dus geen hekken en schuttingen tussen percelen.
Bladerhopen in de winter laten liggen als overwinteringsplekken.
- Rode eekhoorn:
Eekhoornnestkasten ophangen.
Nootdragende bomen en struiken plaatsen, zoals walnoot en hazelaar.
- Vleermuizen:
Vleermuiskasten ophangen aan bomen en gebouwen.

Figuur 18: Rode eekhoorn

Stinzenplanten:

- Aanplanten van diverse stinzenplanten gewone vogelmelk, gevlekt longkruid, holwortel, boerenkrokus, gewoon sneeuwklokje, lenteklokje, etc.

Figuur 19: Boerenkrokus

Hagen aanplanten:

- Voorkeur voor volgende soorten:
Meidoornhaag (eventueel met extra soorten erin, zoals vlier, hulst en hondsroos), beukenhaag, haagbeukhaag, ligusterhaag of gemengde inheemse haag.

Figuur 20: Meidoornhaag

Inheemse vaste planten:

- Aanplanten inheemse vaste planten, zoals wilde marjolein, smeerwortel, beemdkroon, dagkoekoeksbloem, duifkruid, betonie, blauwe knoop, koninginnekruid, wilde akelei. Te bestellen via www.cruydhoeck.nl, www.sprinklr.co, www.vogelbescherming.nl

Figuur 21: Wilde marjolein (bron: Pixabay.com)

Inheemse bomen en struiken:

- Aanplanten inheemse bomen: zomer eik, ruwe berk, zoete kers, linde.
- Aanplanten inheemse struiken: vuilboom, vlier, hazelaar, meidoorn, kardinaalsmuts, lijsterbes, hondsroos, klimop, hulst, egelantier, brem.

Figuur 22: Sporkehout/vuilboom

Water vasthouden:

- Aanleg vijver.

Figuur 23: Natuurlijke vijver

Grastegels als parkeergelegenheid:

- Minder verharding om hittestress tegen te gaan.
- Meer ruimte voor beplanting in de bestrating.
- Mengsel inzaaien in grastegels – M6 mengsel voor bloeiende voegen (<https://www.cruydhoeck.nl/m6-bloeiende-voegen>)

Figuur 24: M6 bloeiende voegen (bron: cruydhoeck.nl)

- Uiteraard past bij het bevorderen van de biodiversiteit het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet. Deze verstoren de natuurlijke balans in de tuin. Een natuurlijke balans in de tuin zorgt voor minder overlast van bepaalde soorten. Inheemse planten en dieren dragen bij aan een goede balans in de tuin.
- Plant bewust inheemse soorten aan en voorkom dat invasieve exoten de tuin overnemen.

Bijlage 3: Subsidiemogelijkheden

Voor gezamenlijke initiatieven van bewoners zijn verschillende subsidiemogelijkheden en fondsen beschikbaar. Dit plan kan als basis dienen daarvoor:

Subsidie Groene Bewonersinitiatieven Drenthe:

<https://www.provincie.drenthe.nl/loket/producten-diensten/subsidie-groene-bewonersinitiatieven/>

Univé Buurtfonds

<https://buurtfonds.unive.nl/>

Rabobank Het Drentse Land coöperatieve bijdrage

<https://www.rabobank.nl/lokale-bank/het-drentse-land/onze-cooperatieve-bijdrage>

Cultuurfonds Drenthe

<https://www.cultuurfonds.nl/provinciale-afdelingen/drenthe>

Stimuleringsfonds Groene Bondgenoten

<https://www.groenebondgenoten.nl/themas/basiskwaliteit/stimuleringsfonds>

Postcodeloterij Buurtfonds

<https://www.postcodeloterijbuurtfonds.nl/>

Oranjefonds

<https://www.oranjefonds.nl/>

Gemeente Coevorden

Hemelwater afkoppelen: <https://www.coevorden.nl/hemelwater-afkoppelen>

Herstructureringsfonds: <https://www.coevorden.nl/subsidieregeling-herstructureringsfonds>

De Groene Subsidieregeling: <https://www.coevorden.nl/de-groene-subsidieregeling>

Bijlage 4: Indicatieve begroting voor aanschaf materialen

Deze begroting is gericht op de inrichting van het openbare gebied van De Tip:

Materiaal	Aantal	Prijs per eenheid	Eenheid	Totaalprijs
Struiken	1000	€ 2,50	stuks	€ 2.500,00
Laanbomen (incl. boompalen)	20	€ 80,00	stuks	€ 1.600,00
Nestkasten mezen e.d.	50	€ 45,00	stuks	€ 2.250,00
Nestkast bosuil	1	€ 100,00	stuks	€ 100,00
Boompalen voor takkenrillen	60	€ 15,00	stuks	€ 900,00
Eekhoornkasten	8	€ 90,00	stuks	€ 720,00
Egelhuis	8	€ 140,00	stuks	€ 1.120,00
Insectenhotel (via zorgboerderij				
Maargieshoeve)	2	€ 200,00	stuks	€ 400,00
Bollen/stinzenplanten	1500	€ 1,00	stuks	€ 1.500,00
Vleermuiskasten	15	€ 50,00	stuks	€ 750,00
Hommelkast/pot	5	€ 40,00	stuks	€ 200,00
Bloemenmengsel				
onderbegroeiing bosplantsoen O3	500	€ 0,31	gram	€ 155,00
Totaal				€ 12.040,00

Bijlage 5: Instructiewijzers

Nuttig snoeihout

Bij het onderhouden van houtwallen, bosjes en bomen komt snoeihout vrij. Laat dit niet liggen, maar voer het af. Of nog beter: verwerk het in een takkenril. Veel dieren en planten profiteren van een goed aangelegde takkenril. Het biedt namelijk voedsel en nest- en schuilmogelijkheden voor verschillende zoogdieren, amfibieën, insecten en vogels.

Aanleg takkenril

Het snoeihout kan direct tijdens het snoeien in een takkenril worden verwerkt. De lengte van een takkenril kan variëren van drie tot twintig meter, of zelfs langer, en is meestal één tot anderhalf meter hoog. Het formaat is afhankelijk van de locatie en het beschikbare snoeihout. Maak een takkenril door het snoeihout in de lengterichting van groot naar klein op te stapelen. Stammen en dikke takken onderin, dunnere takken bovenop. Vlecht hierbij de takken zoveel mogelijk in elkaar. Plaats je een takkenril op

je eigen erf? Met paaltjes aan de zijkant, waar het snoeihout tussen klemmt, houd je de breedte zelf in de hand. In een bosperceel is dit niet noodzakelijk. Binnen een paar jaar slinkt een takkenril en kun je het aanvullen met nieuw snoeihout. **Let op!** Verwerk geen dood/ziek snoeihout of takken van fruitbomen in de takkenril. Zo voorkom je dat ziekten (schimmels en virussen) overslaan naar de gezonde bomen.

Kies voor het plaatsen van een takkenril een rustige plek op het erf. Dit kan aan de rand van een boomgaard, moestuin of in een hoek die nog geen bestemming heeft. Plaats geen takkenril in een houtwal of singel. Dit heeft een negatieve invloed op de groei van planten en struiken. Alleen sterk woekerende soorten zoals de brandnetel en de braam profiteren van een takkenril op deze plaats.

Landschapsbeheer Drenthe E info@lbdrenthe.nl W www.lbdrenthe.nl

ZORG VOOR PLANT EN DIER

Aanlegwijzer insectenhotel

Plaats het frame van het insectenhotel op een bloemrijke plek, in de volle zon, met de voorzijde richting het zuiden. Zorg ervoor dat het insectenhotel stevig staat en met een storm niet omwaait.

Vul het insectenhotel met natuurlijke materialen zoals bamboestengels, boomstammetjes en dennenappels.

Dek de voorkant van het insectenhotel af met gaas.

Het insectenhotel is nu klaar voor gebruik, de (vliegende) gasten zijn van harte welkom.

Foto: Stefan Probst

Foto: Jacqueline Speelman

Een vijfsterren hotel voor (vliegende) gasten

Solitaire bijen, lieveheersbeestjes, oorwormen, gaasvliegen en vele andere insecten maken gebruik van insectenhôtels. Het is voor deze insecten steeds moeilijker een goede schuil- of nestplek te vinden. Met een insectenhotel biedt u een goed alternatief. En het ziet er mooi uit!

Het plaatsen van een insectenhotel

Insectenhôtels bestaan in verschillende vormen en maten. Het is belangrijk dat het hotel over een stevig dak beschikt, dat iets uitsteekt, zodat het regenwater er vanaf stroomt. De meeste insecten houden namelijk van een droge nestplek.

Een insectenhotel bevindt zich idealiter op een zonnige plaats, met de opening richting het zuiden. Het is belangrijk dat in de omgeving van het hotel van het vroege voorjaar tot in de nazomer volop inheemse bloeiende (dracht)planten en bloemen aanwezig zijn. En leg bijvoorbeeld een bijenheuvel aan of zorg voor open zandplekken.

Insectenhotel vullen

Voor het vullen van een insectenhotel kunt u gebruik maken van verschillende materialen zoals boomstammetjes met gaten, bamboestokken, rietstengels, dennenappels, bakstenen met gaten, stro, dakpannen, kei en leem. In de natuur hebben insecten enkel de beschikking over onbehandelde materialen. Houd dit in gedachten als u uw hotel gaat vullen.

Aandachtspunten

In boomstammetjes kunt u gaten (2 tot 9 mm breed) boren om nestelgangen te creëren. Zorg dat de boorgaten 10 centimeter diep zijn en schuur ze op om

beschadiging van de vleugels te voorkomen. **Let op!** Het is belangrijk dat de boorgang aan de achterkant dicht blijft. Bij een boomstam kunt u het beste eikenhout gebruiken. Bij het gebruik van bamboestokken en/of rietstengels zaagt u deze op een gelijke lengte af en plaatst u ze boven op elkaar in het insectenhotel. In een bamboestok zitten vaak meerdere knopen (herkenbaar aan de strepen aan de buitenzijde). Zorg ervoor dat u de stokken net achter een knoop afzaagt.

Een deel van de insecten maakt gebruik van open zandplekken om nestelgangen te bouwen. Om dit na te bootsen, kunt u met leem of klei een brede buis vullen. Uiteraard is het dan wel noodzakelijk om gaten te prikken, om geschikte nestelgangen te creëren. Klei en/of leem is tevens goed te gebruiken om materialen te bevestigen.

Onderhoud van een insectenhotel

Een insectenhotel vraagt weinig onderhoud. Het is alleen noodzakelijk om de vulling af en toe te vervangen. Stro dient ieder jaar ververst te worden en een boomstam kan worden vervangen zodra deze begint te verteren. Het uitkomen van een larf duurt soms een jaar, dus aanvullen is beter dan vervangen.

Het werk van Landschapsbeheer Drenthe wordt mogelijk gemaakt door de provincie Drenthe, de Nationale Postcode Loterij en de Drentse gemeenten.

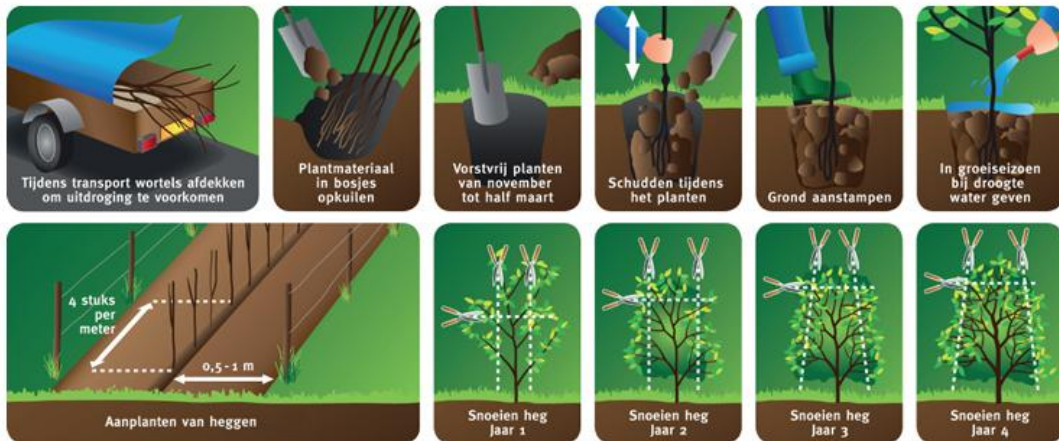

provincie Drenthe

MAAK JE ERF GOED

Plantwijzer heggen

Heggen

Vroeger werden heggen gebruikt als afbakening voor vee. Deze functie is later door het prikkeldraad overgenomen. Tegenwoordig dienen heggen als windscherm of als privacybewaker. Ook hebben ze een recreatieve, landschappelijke en ecologische waarde. Een heg is strak en bestaat in Drenthe vaak meidoorn, beuk of liguster.

Planten

Voor het aanplanten van een heg worden struiken (bosplantsoen) gebruikt van tachtig tot honderd centimeter hoog. Graaf een sleuf in de grond en plant per meter vier struiken in een enkele rij. Vul het gat met losse grond en stamp het goed aan. **Let op!** Plant niet te diep! Bescherm de heg bij aanwezigheid van vee met een raster. **Tip!** Om uitdroging van de heg te voorkomen kan de grond onder de heg worden afgedekt met houtsnippers. Gebruik geen snippers van de eikenboom, want daarin zitten zuren die niet goed zijn voor het plantgoed.

Snoeien

Heggen worden jaarlijks gesnoeid. In het eerste jaar is het verstandig de heggen tot één derde terug te snoeien. Dit stimuleert de takgroei vlak boven de grond en zorgt voor een dichte heg. In de jaren daarna kun je de heg op de gewenste hoogte en breedte knippen.

Beoordelingswijzer (natuur)terreinen voor wilde bijen

Wilt u zich inzetten voor wilde bijen en wilt u weten of uw terrein geschikt is? Deze beoordelingswijzer geeft u handvaten voor geschikte terreinen en (mogelijke) tips ter verbetering. Veel succes!

Beoordeel of een terrein geschikt is als nestplek voor wilde bijen.

Ligt het terrein een groot deel van de dag in de zon?

De zon warmt bijen op zodat ze kunnen vliegen, voedsel kunnen verzamelen en nesten kunnen bouwen. Larven zijn van de zon afhankelijk voor hun ontwikkeling en groei.

Nee

Beheeradvies

Zorg voor meer zonlicht in het terrein.

Is de bodem (gedeeltelijk) kaal of kort begroeid?

Ongeveer 80% van de wilde bijensoorten maken hun nest in de grond. Een vrouwtje knaagt een nestgang van 10 - 40 centimeter. De bodem mag niet dicht beworteld zijn.

Nee

Beheeradvies

Creëer zandige open plekken op zonnige locaties door middel van plagwerkzaamheden.

Bevat het terrein een of meerdere van deze onderdelen?

Dood hout in de zon

Dunne vegetatie met kale stukken

Strook kale bodem

Houtwal in de zon, met kale plekken

Een steile, zandige wand

Nee

Beheeradvies

Door middel van inrichtingsmaatregelen en/of aanpassing van beheer kunt u het terrein geschikt maken.

Ga verder op de achterzijde.

Is er (zonbeschenen) dood hout aanwezig?

Ongeveer 10% van de wilde bijensoorten nestelt in dood hout. Elk vrouwtje maakt een eigen nest met meerdere nestkamers.

Nee

Beheeradvies

Zorg voor de aanwezigheid van dood hout en holle stengels.

Gang afgedekt? Het nest is klaar.

Zijn er van mrt. tot okt. bloemen te vinden op max 300 meter afstand?

Wilde bijen moeten hun voedsel (bloemen) op zo'n 100-300 meter van het nest kunnen vinden. Anders verliezen ze te veel energie met heen en weer vliegen. Elke soort heeft een specifieke periode in het jaar van 4-6 weken waarin de volwassen bijen actief zijn. Gedurende het jaar zijn er dus telkens andere soorten aanwezig. Dat betekent dat er altijd voedsel beschikbaar moet zijn.

Nee

Beheeradvies

Door de bloemenrijkdom in de omgeving te vergroten, maakt u het aantrekkelijk voor wilde bijen en andere insecten. Om dit te bereiken kunt u denken aan het inzetten van ecologisch maaibeheer of het aanplanten van een struweel met wilg of meidoorn.

Uw terrein is geschikt voor wilde bijen!

Een leuke tip! Ga op een zomerse dag inventariseren welke soorten er vliegen. Zet de bij op de foto en ga thuis, met een handige zoekkaart, bepalen welke soorten u hebt gezien.

Nederland
ZOEMT
In actie voor de bij

Meer weten?

Wilt u meer weten over het bij-vriendelijk inrichten en beheren van natuurterreinen of erven? Neem vrijblijvend contact op met de experts van Landschapsbeheer Drenthe. Ze helpen u graag op weg!

Lees meer op www.lbdrenthe.nl.

Herkenningwijzer nestelplekken wilde bijen

Gaatjes in dood hout

Ongeveer 10% van de wilde bijen soorten nestelt in dood hout. Elk vrouwtje maakt haar eigen nest.

Gaatjes in dood hout of palen zijn aantrekkelijke nestelplekken.

Een met stuifmeel beladen bij is bezig met het aanleggen van een nest. Ziet u een afgedichte gang? Dan is het nest klaar.

Gaatjes (hoopjes) in het zand

Ongeveer 80% van de wildebijen soorten nestelt onder andere in open zandplekken. Nesten zien eruit als een hoopje zand van circa 2-4 cm hoog met één ingang, zo dik als een potlood. Als het regent verdwijnt het hoopje zand.

Zandhoopje van ongeveer 2 tot 4 cm hoog, met potlooddikke opening

Diverse nesthoopjes bij elkaar (nestaggregatie). Geeft veiligheid.

Nestgaatjes in de voegen van bestrating.

Een nest is soms ook te herkennen aan een andere zandkleur.

Nestgaatjes in een zandige wand/wal.

Wilde bij op een nest.

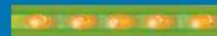
Schematische weergave van een bijennest

Een nest kan een of meerdere kamers hebben. In elke nestkamer legt de bij klompjes stuifmeel, waar een eitje bij wordt gelegd.

Schematische weergave van een nestgang

Meerdere nestkamers worden afgesloten met een wandje van klei, zand of blad. Elke kamer bevat stuifmeel met een eitje.

Aanwijzingen dat een terrein belangrijk is voor wilde bijen.

Er zijn verschillende indicatoren dat een terrein geschikt is als nestplek voor wilde bijen. Bijen verzamelen stuifmeel, meestal in klontjes aan hun achterpoten. Niet alle bijen doen dat. De aanwezigheid van juist die bijen wijst erop dat er nestelende bijen zijn.

Wilde bijen die relatief lang stilzitten en geen stuifmeel verzamelen zijn waarschijnlijk mannetjes. Zij wachten op strategische plekken, zoals bij het nest of in de buurt van een voedselbron, op de vrouwtjes.

Groep overnachtende of schuilende mannetjes. Ze zoeken een droge plek in bijvoorbeeld klokvormige bloemen.

Kleine bijen vliegen vaak een korte afstand tussen hun nest en het voedsel.

Een bij in het gras. Diverse soorten nestelen in grazige bodems.

Sommige wilde bijensoorten maken geen nest, maar gebruiken nesten van andere soorten. Deze worden koekoeksbijen genoemd. Ze zijn vaak te herkennen aan een rood achterlijf.

Ook hommels behoren tot de groep wilde bijen. Klaver is bijvoorbeeld een belangrijke voedselbron voor hen.

Geen bijen

Let op! Soms lijkt een mierenest op een nest van wilde bijen.

Nederland ZOEMT
In actie voor de bij

RUIMTE VOOR PLANT EN DIER

Aanleg- en onderhoudswijzer bloemrijk graslandmengsel

Vrijmaken van aanwezige begroeiing (afplaggen of schrapen van de bovenste 4-6 cm)

Hardnekkige wortel-onkruiden eerst verwijderen (o.a. ridderzuring, akkerdistel en kweekgras)

Toplaag los maken met een cultivator of hark

Zaden verdunnen met licht vochtig zand (1 kg mengsel mengen met 1 kruiwagen zand)

Voorjaar (april) of najaar (september)

Oppervlakkig inzaaien, bij voorkeur breedwerpig met de hand en eventueel licht inharken

Jaarlijks maaien en afvoeren en maaisel grondig afharken (kleinschalig: bosmaaier met slagmes of zeis, grootschalig: éénassige messenbalkmaaier)

foto's: Cruydt Hoek, Albert Hoeksma

Nuttig voor bijen, vlinders en andere insecten

Bloemrijke graslanden waren ooit algemeen, door de jaarlijkse cyclus van maaien en hooien. Door bloemenmengsels in te zaaien kunnen we bloemrijke weiden terugbrengen in ons landschap. Het Drentse mengsel bevat van oorsprong Drentse wilde plantensoorten met een ingetogen bloei. Voor mensen om van te genieten en voor bijen, vlinders, andere insecten en andere dieren te gebruiken als voedselbron.

Ingetogen bloei en duurzaam

Het bloemrijke graslandmengsel bestaat vooral uit vaste soorten. Het mengsel is geschikt voor zonnige plekken. **Let op!** Het ontwikkelt zich langzaam en geeft in het eerste jaar nog weinig bloei. Vanaf het tweede of het derde jaar wordt het mengsel steeds bloemrijker. Met de juiste beheermaatregelen (maaien en afvoeren) gaat het mengsel lang mee en is de ecologische waarde groot.

Zaaitijd

Zaaien kan in principe het hele jaar rond, als het maar niet vriest, te nat of te droog is. De beste periode om te zaaien is in de nazomer, vanwege de natuurlijke zaadval; daarnaast in het vroege voorjaar. De bodemgesteldheid bepaalt welk mengsel passend is (voedselarm tot schraal, matig voedselrijk of nat).

Tip! Bewerk de grond zo minimaal mogelijk. Dit is beter voor de bodemstructuur en daarmee voorkomt u dat onkruidzaden opkomen en voedingsstoffen vrij komen.

Tip! Veelal is de uitgangssituatie een bestaand gazon of grasland. Frees de zode niet stuk, maar plag of schraap deze af! Zo voorkomt u dat grassen snel de overhand nemen in uw bloemenweide.

Let op! Een "valszaai-bedmethode" is alleen nodig bij veel zaden van ridderzuring of grassen in de grond. Hierbij wordt het in te zaaien deel zaaiklaar gemaakt, maar wordt gewacht met zaaien. De kiemende onkruiden worden om de 2-3 weken (op een zonnige dag) ondiep geschoffeld. Doe dit een paar keer en hark de laatste schoffelronde de kiemplanten eraf. Daarna kan er worden gezaaid!

Nazorg

Wilt u jaarlijks blijven genieten van het bloemrijke grasland, dan bestaat het beheer uit jaarlijks maaien en afvoeren (verschralen). Als er niet wordt gemaaid, verruigt en vergrast de bloemenweide en verdwijnt het bloemrijke karakter op den duur. Hoe vaak er moet worden gemaaid, hangt af van de voedselrijkdom. Een algemene richtlijn: 1x per jaar (sept.) bij voedselarm tot schraal, 2x per jaar bij matig voedselrijk (juli en sept.), 3x per jaar bij voedselrijk (eind mei/begin juni en sept.). In het eerste jaar kan het nodig zijn 3-5 maal te maaien als snelgroeende onkruiden zich ontwikkelen.

Voor meer informatie kunt u terecht op www.cruydthoek.nl of www.lbdrenthe.nl.

provincie Drenthe

